

Ramowy program szkolenia

Tytuł programu

Ramowy program szkolenia w zakresie wspomagania szkół w nauczaniu przez eksperymentowanie, doświadczanie i inne metody aktywizujące uczniów

Kompetencja kluczowa i etap edukacyjny

Umiejętność uczenia się – II etap edukacyjny

Opis kompetencji

W zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady kompetencje kluczowe zdefiniowane zostały jako **połączenie wiedzy, umiejętności i postaw**, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji, rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia.

Program szkolenia koncentruje się na **aktywizujących strategiach i metodach nauczania i uczenia się**, w efekcie których uczniowie będą mieli możliwość rozwijania kompetencji kluczowych, a przede wszystkim umiejętności uczenia się istotnej w przygotowaniu ich do wyzwań XXI wieku.

Umiejętność uczenia się

Umiejętność uczenia się jest rozumiana jako **zdolność konsekwentnego i wytrwałego uczenia się**, organizowania własnego rozwoju, zarówno indywidualnie, jak i w grupach. Kompetencja ta obejmuje **świadomość własnego procesu uczenia się** i potrzeb z tym związanych, **identyfikowanie dostępnych możliwości** oraz **zdolność pokonywania przeszkód** w celu osiągnięcia powodzenia w uczeniu się. Umiejętność uczenia się oznacza **nabywanie, przetwarzanie i przyswajanie nowej wiedzy i umiejętności**, a także poszukiwanie i korzystanie ze wskazówek. Pozwala ona na spożytkowanie wcześniejszych doświadczeń w celu stosowania wiedzy i umiejętności w różnorodnych sytuacjach.

Wiedza

Umiejętność uczenia się wymaga **znajomości i rozumienia** własnych preferowanych strategii uczenia się, **mocnych i słabych stron** własnych umiejętności oraz kwalifikacji, a także **zdolności poszukiwania** możliwości kształcenia i szkolenia się oraz dostępnej pomocy.

Umiejętności

Uczenie się wymaga po pierwsze nabycia podstawowych umiejętności **czytania, pisania, liczenia i wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych** koniecznych do dalszego uczenia się. Kompetencja ta pozwala na docieranie do nowej wiedzy i umiejętności oraz zdobywanie, przetwarzanie i ich przyswajanie. Wymaga to **efektywnego zarządzania** własnymi wzorcami uczenia się, kształtowania kariery i pracy, a szczególnie **wytrwałości** w uczeniu się, **koncentracji** oraz **krytycznej**

refleksji na temat celów uczenia się. Należy zatem poświęcać czas na **samodzielną naukę** charakteryzującą się samodyscypliną, ale również na **wspólną pracę** w ramach procesu uczenia się, czerpać korzyści z **różnorodności grupy** oraz **dzielić się nabytą wiedzą** i umiejętnościami. Ważne jest też właściwe organizowanie własnego procesu uczenia się, ocenianie swojej pracy oraz w razie potrzeby szukanie rady, informacji i pomocy.

Postawy

Pozytywną postawę cechuje **motywacja i wiara we własne możliwości** w uczeniu się i osiąganiu sukcesów na tym polu przez całe życie. **Nastawienie na rozwiązywanie problemów** sprzyja tak procesowi uczenia się, jak również zdolności do pokonywania przeszkód i zmieniania się. Niezbędnymi elementami tej postawy są też: chęć **wykorzystywania doświadczeń** z życia i uczenia się, **ciekawość** w poszukiwaniu możliwości uczenia się oraz wykorzystywanie tego procesu w różnorodnych sytuacjach życiowych.

Kształtowanie umiejętności uczenia się umożliwiają takie metody pracy nauczycieli, które odwołują się do **aktywności uczniowskiej**, stwarzają sytuacje do **samodzielnego dochodzenia do wiedzy i czerpania z tego zadowolenia** oraz zwiększają **motywację do dalszego działania**. Zaproponowane w programie strategie i metody nauczania/uczenia się, np. nauczanie/uczenie się problemowe, eksperyment i doświadczenie, projekt edukacyjny oraz inne metody aktywizujące, ocenianie kształtujące, dają możliwości do samodzielnej pracy uczniów, indywidualnej i zespołowej. Treści programu podkreślają **znaczenie współpracy** uczniów, **interdyscyplinarności zdobywanej wiedzy**, a także **samodzielności i podmiotowości ucznia** w procesie uczenia się.

Opracowano na podstawie:

Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

Specyfika kształtowania umiejętności uczenia się na II etapie edukacyjnym

Rozwój ucznia w średnim wieku szkolnym a rozwój umiejętności uczenia się

Najważniejszym obszarem zmian na II etapie edukacyjnym staje się **budowanie poczucia kompetencji**. Jest to nowa jakość w rozwoju i pozostaje z człowiekiem do końca życia. Na poczucie kompetencji uczniów w klasach 4–8 ma wpływ rosnąca trudność stawianych przed nimi zadań, co wymaga rozwijania wytrwałości podczas ich realizacji oraz radzenia sobie w trudnych momentach. Drugim ważnym elementem jest **potrzeba poczucie sensu wykonywanych przez uczniów zadań**, do czego przyczynia się jasne określenie celu podejmowanych działań. Uczeń kształtuje **świadomość swoich kompetencji przedmiotowych**. Korzysta z różnych źródeł informacji (własnych obserwacji, badań, doświadczeń, tekstów, map, tabel, fotografii, filmów), wykonuje pomiary i posługuje się instrukcjami (słownymi, tekstowymi i graficznymi), dokumentuje i prezentuje wyniki obserwacji oraz stosuje technologie informacyjno-komunikacyjne. Potrafi wykorzystać wiedzę na temat faktów, zasad, teorii i praktyk podczas wykonywanych zadań i rozwiązywania problemów. Warto także zwrócić uwagę na **rolę samooceny w budowaniu poczucia kompetencji**, które prowadzi do chętniej współpracy z innymi oraz podejmowania wymagających zadań.

Uczniowie na tym etapie są:

- otwarci na nowe zadania;
- lubią tworzyć, eksperymentować;
- cieszą ich wyniki własnej pracy;
- w razie krytyki potrafią przyjąć informację o popełnionych błędach, a słowa te nie dezorganizują ich działań;
- potrafią korygować swoje błędy.

W klasach 4–8 nauczyciel może powierzyć dziecku dużo **trudniejsze i bardziej złożone zadania** niż na poprzednich etapach kształcenia, a kompetencje ucznia pozwalają na prawidłowe ich wykonanie. Trudność zadania może być związana zarówno z rodzajem oczekiwanej umiejętności, jak też z materiałem potrzebnym do wykonania zadania. Uczniowie na II etapie edukacyjnym mogą podejmować zadania wymagające złożonych umiejętności, należy jednak pamiętać, aby **dobrać odpowiedni materiał do podejmowanych przez nich działań**.

W klasach 4–8 szkoły podstawowej dziecko:

- staje się coraz bardziej **samodzielne**;
- lepiej **radzi sobie** w trudnych sytuacjach;
- jest w stanie **stosować reguły** obowiązujące w relacjach społecznych;
- ma zwiększoną **umiejętność samokontroli emocjonalnej**;
- jest **elastyczne w myśleniu**;

- **uniezależnia się** stopniowo od rzeczywistych manipulacji przedmiotami;
- odczuwa znaczną **potrzebę działania** powiązaną z różnorodnymi formami ekspresji;
- potrafi **określić relację** między obiektami;
- rozwija umiejętność **porządkowania obiektów** ze względu na określone kryteria;
- ma coraz większą **zdolność tworzenia kategorii opisujących jego doświadczenie**;
- chętnie **podejmuje trud związany z uczeniem się**, wymaga tylko pomocy nauczyciela i wyposażenia w podstawowe informacje na temat planowania i organizacji samodzielnego dochodzenia do wiedzy.

Umiejętność uczenia się oraz nauczania w zapisach podstawy programowej dla II etapu edukacyjnego

Wiadomości i umiejętności, które uczeń zdobywa w szkole podstawowej, opisane są w podstawie programowej zgodnie z ideą europejskich ram kwalifikacji.

Dbałość o integralny rozwój biologiczny, poznawczy, emocjonalny, społeczny i moralny ucznia na II etapie edukacyjnym ma swoje odzwierciedlenie w podstawie programowej w najważniejszych celach kształcenia. W odniesieniu do umiejętności uczenia się są to:

- rozwijanie **kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości**;
- doskonalenie umiejętności **krytycznego i logicznego myślenia**, rozumowania, argumentowania i wnioskowania;
- ukazywanie **wartości wiedzy** jako podstawy do rozwoju umiejętności;
- rozbudzanie **ciekawości poznawczej** ucznia oraz motywacji do nauki;

- wyposażenie ucznia w taki zasób wiadomości oraz kształtowanie takich umiejętności, które pozwalają w **sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat**;
- wspieranie ucznia w **rozpoznawaniu własnych predyspozycji** i określaniu drogi dalszej edukacji;
- **wszechstronny rozwój osobowy** ucznia przez pogłębianie wiedzy oraz zaspokajanie i rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej;
- kształtowanie **postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość**;
- zachęcanie do **zorganizowanego i świadomego samokształcenia** opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy.

W podstawie programowej kształcenia ogólnego dla II etapu edukacyjnego znajdują się umiejętności zdobywane przez ucznia, wśród których ważne dla kształtowania umiejętności uczenia się są:

- uczenie się jako **sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata**, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji;
- poszukiwanie, porządkowanie, krytyczna analiza oraz wykorzystanie **informacji z różnych źródeł**;
- **kreatywne rozwiązywanie problemów** z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowania;
- stosowanie **technik mediacyjnych** w rozwiązywaniu problemów;

- **praca w zespole i aktywność społeczna;**
- czytanie pojmowane jako **umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów** w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa.

Na II etapie edukacyjnym często występują znaczne indywidualne różnice między dziećmi. Nauczyciele podejmują działania mające na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości.

Wsparcie uczniów w nabywaniu tej kompetencji polega na umożliwianiu im **samodzielnego docierania do wiedzy, udzielania informacji zwrotnej** wskazującej na ich mocne strony oraz zawierającej propozycję sposobów organizacji przez nich własnego procesu uczenia się i kierunków osobistego rozwoju. Pomocne jest również organizowanie sytuacji, w których każdy **uczeń znajdzie miejsce na własną aktywność** zgodnie z rozpoznanymi przez nauczyciela potrzebami i możliwościami.

Zasady kształtowania i rozwijania umiejętności uczenia się na II etapie edukacyjnym

Zasady kształtowania i rozwijania umiejętności uczenia się przez eksperymentowanie, doświadczanie i inne metody aktywizujące precyzują warunki i sposoby realizacji podstawy programowej.

Określają one potrzebę:

- stosowania **różnorodnych metod i form pracy** z uczniem ze szczególnym uwzględnieniem pracy w terenie, wykorzystywania tekstów źródłowych, pogładowości, aktywności uczniowskiej, metody projektu oraz częstej pracy w grupie;

- **odejścia od metod podających i przejścia do kształcenia poszukującego**, w którym stosowane metody nauczania aktywizują ucznia, pozwalając mu na konstruowanie wiedzy przez samodzielne obserwacje, analizy, porównywanie, wnioskowanie, ocenianie, projektowanie i podejmowanie działań sprzyjających rozwiązywaniu problemów.
- stworzenia warunków **umożliwiających uczniowi zadawanie pytań** weryfikowalnych metodami naukowymi, zbieranie, analizowanie i prezentowanie danych, konstruowanie odpowiedzi na zadane pytania;
- kształtowania **umiejętności badawczych** ucznia, aby umiał odróżnić doświadczenia od obserwacji oraz od pokazu będącego ilustracją omawianego zjawiska, a także znał procedury badawcze;
- formowania **podstaw rozumowania naukowego** obejmującego rozpoznawanie zagadnień, wyjaśnianie zjawisk fizycznych, interpretowanie oraz wykorzystanie wyników i dowodów naukowych do budowania fizycznego obrazu rzeczywistości;
- korzystania z **zasobów biblioteki** szkolnej oraz kształcenia umiejętności właściwego wykorzystywania **zasobów internetowych**;
- stwarzania okazji do **rozwijania własnych zainteresowań** ucznia;
- promowania **samodzielnego docierania do wiedzy i posługiwania się nią w życiu codziennym**.

Opracowano na podstawie:

- Brzezińska A.I. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły

I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej. (Dz.U. z 2017 r. poz. 356).

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).

Profil kompetencyjny ucznia na II etapie edukacyjnym

Profil kompetencyjny obejmuje wiedzę, umiejętności i postawy związane z umiejętnością uczenia się, kształtowaną w wyniku nauczania przez eksperymentowanie, doświadczanie i inne metody aktywizujące uczniów, wynikające z zapisów podstawy programowej oraz samej definicji umiejętności uczenia się odniesionej do poziomu rozwoju uczniów II etapu edukacyjnego.

Wiedza

Uczeń:

- wie, że ma **potrzeby i ograniczenia** w procesie uczenia się;
- wie, jakie znaczenie dla uczenia się ma **samoocena i ocena koleżeńska**, zna sposoby jej dokonywania;
- zna różne **techniki i metody pracy** odpowiadające jego stylowi uczenia się;
- potrafi **zaplanować obserwację**, doświadczenie i eksperyment;
- dokonuje **selekcji informacji** pozyskanych z różnych źródeł;
- wie, jak **zorganizować uczenie się w grupie**.

- identyfikuje swoje **mocne strony i zainteresowania**;
- umie **korzystać z instrukcji**.

Umiejętności

Uczeń:

- uczy się **pod kierunkiem** nauczycieli i **samodzielnie**;
- wykorzystuje swoje **mocne strony, informację zwrotną i wcześniejsze doświadczenia** w procesie uczenia się;
- stosuje znane **metody i techniki uczenia się**;
- korzysta z **różnorodnych źródeł informacji**, dokonuje ich prawidłowej **selekcji**;
- **formułuje problemy** inicjujące proces badawczy i **uczestniczy** we wszystkich etapach procesu badawczego;
- **planuje i przeprowadza** obserwacje oraz doświadczenia jako sposób rozwiązywania problemów;
- **formułuje wnioski i uzasadnia własne stanowisko**;
- **organizuje pracę w grupie**;
- określa **cele swojego działania** i rozwija swoje zainteresowania;
- dokonuje **oceny własnej pracy**;
- wskazuje **związki przyczynowo-skutkowe** wynikające z przeprowadzonych badań;
- podejmuje **próby formułowania wniosków i wnioskuje samodzielnie**;
- **dzieli się** swoją wiedzą i **korzysta** z wiedzy rówieśników.

Postawy

Uczeń:

- chętnie nabywa **nowej wiedzy oraz umiejętności**;
- rozwija swoje **zainteresowania**;
- podejmuje **próby pokonywania trudności** występujących podczas uczenia się;
- bierze **odpowiedzialność** za własną naukę;
- jest gotów **stawiać hipotezy i rozwiązywać problemy**;
- z chęcią samodzielnie **wyszukuje informacje** z różnych źródeł;
- docenia **wartość uczenia się we współpracy** i chętnie podejmuje pracę zespołową.
- podejmuje działania zmierzające do **rozwiązywania problemów w procesie uczenia się**;
- chętnie realizuje zadania **we współpracy z rówieśnikami**.

Profil kompetencyjny nauczyciela

Wiedza

Nauczyciel zna:

- **najnowsze teorie i badania** dotyczące uczenia się;

- sposoby **rozpoznawania i planowania pracy z uczniem** bazujące na wiedzy o indywidualnych preferencjach uczniów w zakresie uczenia się;
- **metody i techniki pracy**, które wykorzystują doświadczanie i obserwację, formułowanie pytań problemowych, zabawę i gry dydaktyczne oraz pracę w grupie w celu kształtowania umiejętności uczenia się;
- zasady **pracy metodą projektów** w grupie uczniów o zróżnicowanych możliwościach;
- strategie i elementy **ocenia kształtującego**;
- reguły tworzenia **przestrzeni sprzyjającej uczeniu się** i budowania **autonomii** uczniów.
- metody i sposoby sprzyjające **uczeniu się przez zabawę i aktywność ruchową**;

Nauczyciel rozumie:

- potrzebę **integrowania wiedzy**;
- potrzebę **budowania dobrych relacji** z uczniami i tworzenia przestrzeni sprzyjającej uczeniu się;
- potrzebę **indywidualizacji pracy** w celu uwzględnienia różnorodnych możliwości i potrzeb uczniów;
- znaczenie **informacji zwrotnej** w kształtowaniu umiejętności uczenia się u uczniów;
- znaczenie **pracy metodami aktywizującymi** oraz doświadczania dla kształtowania umiejętności uczenia się;
- zależność **między stosowanymi metodami, technikami pracy a skutecznością** uczenia się uczniów;
- potrzebę poszerzenia wiedzy uczniów na temat **własnego procesu uczenia się**, znaczenie doskonalenia umiejętności **wykorzystywania wiedzy z różnorodnych źródeł** i jej prawidłowej **selekcji** oraz **analizy**;

- znaczenie **samodzielnego doświadczania oraz różnorodnego działania** uczniów dla przydatności i trwałości zdobywanej wiedzy i umiejętności;
- znaczenie **współpracy nauczycieli** uczących w danym zespole uczniów dla kształtowania umiejętności uczenia się.

Umiejętności

Nauczyciel:

- stosuje **wiedzę o najnowszych badaniach** na temat uczenia się do planowania pracy z uczniem;
- rozpoznaje **style uczenia się** uczniów;
- projektuje zajęcia, **uwzględniając indywidualne predyspozycje** uczniów oraz ich potrzeby;
- stosuje strategie **oceniania kształtującego** w codziennej pracy z uczniem;
- przekazuje **informację zwrotną** w sposób dostępny dla ucznia;
- wykorzystuje **doświadczanie, obserwację, uczenie przez działanie** w procesie uczenia się;
- **kieruje pracą uczniów** realizujących projekt, dostosowując wsparcie do ich potrzeb i możliwości;
- **wykorzystuje aktywność** podczas uczenia się przez gry i zabawy dydaktyczne;
- kształtuje u uczniów **postawy sprzyjające współdziałaniu**;
- buduje **atmosferę sprzyjającą uczeniu się**;
- wykorzystuje **gry dydaktyczne i TIK** w pracy z uczniami;
- **organizuje przestrzeń** przyjazną uczeniu się i budowaniu autonomii ucznia;

14

- stwarza możliwość **samodzielnej pracy uczniów**;
- uwzględnia w planowaniu pracy **aspekt interdyscyplinarności** – łączenia wiedzy;
- stosuje **techniki coachingowe** we wspieraniu rozwoju uczniów;
- **współpracuje z innymi nauczycielami** doskonalącymi umiejętności kształtowania kompetencji kluczowych.

Postawy

Nauczyciel:

- wykazuje się **autorefleksją** na temat swojej pracy;
- jest **otwarty na nowe idee**, koncepcje, uczenie się od innych;
- wspiera **aktywność i samodzielność uczniów** w procesie uczenia się;
- **indywidualizuje swoje działania** i wsparcie udzielane uczniom;
- jest nastawiony na **współdziałanie** z innymi nauczycielami;
- jest gotów do **eksperymentowania, działania nieszablonowego**;
- wykazuje **elastyczność** w procesie dydaktycznym.

Adresaci szkolenia

Pracownicy placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych, doradcy metodyczni oraz trenerzy oświaty

Cel ogólny

Przygotowanie do procesowego wspomaganie szkół w obszarach związanych z kształtowaniem kompetencji kluczowych uczniów

Cele szczegółowe

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje kompetencje kluczowe, rozumie ich rolę i znaczenie w procesie uczenia się przez całe życie oraz przygotowania uczniów do funkcjonowania w społeczeństwie i dorosłym życiu;
- uzasadnia potrzebę rozwoju umiejętności uczenia się i znaczenie nauczania przez eksperymentowanie, doświadczanie i inne metody aktywizujące uczniów dla rozwoju tej umiejętności na II etapie edukacyjnym;
- wskazuje metody i techniki nauczania/uczenia się służące rozwijaniu umiejętności uczenia się i warunki sprzyjające jej kształtowaniu na II etapie edukacyjnym;
- zna założenia kompleksowego wspomaganie szkół i zadania instytucji systemu wspomaganie;

- prowadzi wspomaganie szkoły w zakresie kształtowania u uczniów kompetencji kluczowych, wykorzystując wiedzę na temat metod i technik nauczania/uczenia się;
- organizuje pracę zespołową nauczycieli w celu kształtowania umiejętności uczenia się przez stosowanie eksperymentów, doświadczeń i innych metod aktywizujących uczniów;
- określa swój potencjał zawodowy oraz planuje dalszy rozwój w roli osoby prowadzącej wspomaganie szkół.

Tematy modułów

Moduł I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia.

Moduł II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji.

Moduł III. Proces uczenia się i jego uwarunkowania.

Moduł IV. Kształtowanie umiejętności uczenia się na II etapie edukacyjnym.

Moduł V. Nauczanie/uczenie się problemowe, eksperymenty i doświadczenia.

Moduł VI. Metody aktywizujące w nauczaniu/uczeniu się.

Moduł VII. Uczenie przez zabawę i aktywność ruchową.

Moduł VIII. Projekt edukacyjny jako metoda integrująca wiedzę i ucząca współpracy.

Moduł IX. Ocenianie kształtujące jako strategia wspierająca rozwój ucznia i jego autonomię w procesie uczenia się.

Moduł X. Wspomaganie pracy szkoły w rozwoju umiejętności uczenia się kształtowanej przez eksperymentowanie, doświadczenie i inne metody aktywizujące.

Moduł XI. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomagania szkół.

Forma realizacji

Szkolenie *blended learning*

Czas trwania zajęć

Część stacjonarna – około 70 godzin dydaktycznych, część e-learningowa – około 20 godzin

Liczebność grupy szkoleniowej

Okolo 20 osób

Treści szkolenia

Moduł I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- analizuje założenia kompleksowego wspomaganie szkół i zadania instytucji systemu oświaty odpowiedzialnych za wspieranie szkół;
- wskazuje główne zadania osób zaangażowanych w proces wspomaganie szkoły: specjaliści ds. wspomaganie, ekspertów, dyrektora szkoły, nauczycieli;
- planuje wykonanie zadania polegającego na organizacji i prowadzeniu wspomaganie trzech szkół w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Szczegółowe treści

- Założenia kompleksowego wspomaganie szkół.
- Etapy procesu wspomaganie szkół: diagnoza pracy szkoły, planowanie i realizacja działań służących poprawie jakości pracy szkoły, ocena procesu i efektów wspomaganie.
- Zasady działania sieci współpracy i samokształcenia.
- Zadania placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomaganie szkół.
- Wymagania państwa wobec szkół i placówek oświatowych jako kierunek doskonalenia pracy szkoły w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.
- Znaczenie ewaluacji pracy szkoły (zewnętrznej i wewnętrznej) w diagnozie pracy szkoły.

- Zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania: specjalisty ds. wspomagania, eksperta, dyrektora szkoły, nauczycieli oraz innych pracowników szkoły.
- Charakterystyka zadania dla uczestników szkolenia polegającego na wspomaganiu trzech szkół w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Hajdukiewicz M., Wysocka J. (red.), *Nauczyciel w szkole uczącej się. Informacje o nowym systemie wspomagania*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 199).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1270).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 369).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 29 września 2016 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. z 2016 r. poz. 1591).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).

- Ustawa z dn. 1 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 1985).
- Ustawa z dn. 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 60).
- Ustawa z dn. 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz.59).
- Ustawa z dn. 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2014 r. poz. 191).

Więcej informacji dotyczących wspomagania szkół na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe: analiza studium przypadku, metaplan, *World Café*, JIGSAW.

Moduł II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- definiuje pojęcie kompetencji;
- charakteryzuje kompetencje kluczowe zgodnie z Zaleceniem Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie;

- wykazuje znaczenie kompetencji kluczowych dla przygotowania dzieci i młodzieży do dorosłego życia i funkcjonowania na rynku pracy;
- analizuje zapisy prawa oświatowego, które regulują kwestie związane z rozwijaniem kompetencji kluczowych uczniów;
- dowodzi ponadprzedmiotowego i interdyscyplinarnego charakteru kompetencji kluczowych;
- opisuje rolę szkoły w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

Szczegółowe treści

- Kompetencje rozumiane jako wiedza, umiejętności i postawy.
- Kompetencje kluczowe w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady – definicje.
- Społeczne i cywilizacyjne przyczyny ustanowienia kompetencji kluczowych istotnych w procesie uczenia się przez całe życie.
- Kompetencje kluczowe a rozwój intelektualny i psychomotoryczny dziecka.
- Wpływ kompetencji kluczowych na sprawne funkcjonowanie dzieci w dorosłym życiu i na rynku pracy.
- Kompetencje kluczowe w zapisach podstawy programowej oraz wymaganiach państwa wobec szkół i placówek.
- Ponadprzedmiotowy charakter kompetencji kluczowych.
- Rola różnych podmiotów środowiska szkolnego w kształtowaniu kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży.
- Zadania osoby wspomagającej szkołę w procesie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, Rozwijanie kompetencji kluczowych w szkołach w Europie. Wyzwania i szanse dla polityki edukacyjnej Raport Eurydice, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2012 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 356).
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: wykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: analiza dokumentów, dyskusja, quiz, piramida priorytetów.

Moduł III. Proces uczenia się i jego uwarunkowania

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- opisuje przebieg procesu uczenia się;
- określa czynniki wpływające na efektywność procesu uczenia się wynikające z najnowszej wiedzy i badań;
- uzasadnia znaczenie relacji między uczniem a nauczycielem w procesie uczenia się;
- identyfikuje czynniki związane z organizacją pracy szkoły, które sprzyjają procesom uczenia się;
- wskazuje związek procesu uczenia się z kształtowaniem kompetencji kluczowych uczniów;
- łączy wiedzę na temat uczenia się z wiedzą dotyczącą procesowego wspomagania szkół.

Szczegółowe treści

- Przebieg procesu uczenia się:
 - etapy procesu uczenia się: od nieświadomej niekompetencji do nieświadomej kompetencji;
 - rozwój umiejętności prostych i złożonych (np. na podstawie taksonomii celów wg B. Blooma) jako warunek skutecznego nauczania.
- Czynniki wpływające na proces uczenia się:

- podmiotowość ucznia w procesie uczenia się;
 - znajomość metod i technik służących poznaniu własnych strategii uczenia się;
 - łączenie wiedzy (nowej z dotychczas zdobytą, wiedzy z różnych dziedzin) i hierarchiczne jej porządkowanie;
 - praktyczne wykorzystywanie zdobywanej wiedzy i umiejętności w szkole oraz codziennym życiu;
 - wpływ motywacji i emocji na przebieg procesu uczenia się;
 - możliwości i ograniczenia ludzkich zdolności do przyswajania informacji.
- Środowiska edukacyjne sprzyjające uczeniu się:
 - relacje nauczyciel–uczeń;
 - praca zespołowa;
 - metody pracy nauczyciela;
 - indywidualizacja nauczania;
 - organizacja przestrzeni szkolnej.
- Proces uczenia się drogą do kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów:
 - wiedza o przebiegu procesu uczenia się jako podstawa do budowania skutecznej diagnozy pracy szkoły;
 - monitorowanie procesu uczenia się jako istotny element wdrażania zmian służących kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Borek A., Domerecka B., Dobrze zorganizowana aktywność i bierność, System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Dumont H., Istanc D., Benavides F., *Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Hattie J., *Widoczne uczenie się dla nauczycieli*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
- Ligęza A., Franczak J., Jak analizuje się wyniki egzaminów zewnętrznych w polskich szkołach? Raport z wyników ewaluacji zewnętrznej, System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Marzano R.J., *Sztuka i teoria skutecznego nauczania*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2012.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.
- Raport o stanie edukacji. Liczą się nauczyciele, Instytut Badań Edukacyjnych Warszawa 2013 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Rosenberg M., *Porozumienie bez przemocy*, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2009.
- Schaffer D.R., Kipp K., *Psychologia rozwoju. Od dziecka do dorosłości*, Harmonia, Gdańsk 2015.
- Swat-Pawlicka M., Pawlicki A., Analiza niektórych danych w związku z wymaganiem Uczniowie są aktywni, System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Taraszkiewicz M., Plewka Cz., *Uczymy się uczyć*, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2010.
- Tędziągolska M., W jaki sposób szkoła mówi, że warto się uczyć?, System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: prezentacja, wykład.

Metody warsztatowe: praca nad zagadnieniem etapów procesu uczenia się, metoda 5Q, dywanik pomysłów, JIGSAW.

Moduł IV. Kształtowanie umiejętności uczenia się na II etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje specyfikę rozwojową uczniów na II etapie edukacyjnym w kontekście rozwijania umiejętności uczenia się;
- określa wiedzę, umiejętności i postawy ucznia w środkowym wieku szkolnym związane z umiejętnością uczenia się;
- wskazuje kompetencje nauczycieli II etapu edukacyjnego istotne dla kształtowania u uczniów umiejętności uczenia się;
- wskazuje strategie i metody nauczania sprzyjające rozwijaniu umiejętności uczenia się na II etapie edukacyjnym;
- określa wskaźniki świadczące o potrzebie rozwoju szkoły w zakresie kształtowania u uczniów umiejętności uczenia się;
- wskazuje źródła informacji, służące diagnozie pracy szkoły w obszarze stosowanych strategii i metod nauczania.

Szczegółowe treści

- Charakterystyka rozwojowa dziecka w środkowym wieku szkolnym w kontekście kształtowania umiejętności uczenia się.
- Umiejętność uczenia się w zapisach podstawy programowej kształcenia ogólnego dla II etapu edukacyjnego.

- Profil kompetencyjny ucznia i nauczyciela jako kierunek rozwoju pracy szkoły w zakresie kształtowania umiejętności uczenia się.
- Strategie i metody nauczania sprzyjające kształtowaniu umiejętności uczenia się – nauczanie problemowe, eksperymenty i doświadczenia, projekt edukacyjny i inne metody aktywizujące uczniów, ocenianie kształtujące – wprowadzenie do tematu.
- Wskaźniki informujące o potrzebie rozwoju szkoły w zakresie kształtowania u uczniów umiejętności uczenia się np.
 - Czy w szkole są stwarzane warunki do samodzielnego uczenia się uczniów?
 - Czy uczniowie znają cele podejmowanych przez siebie działań?
 - Czy uczniowie są włączani do samodzielnego planowania działań umożliwiających im uczenie się?
 - Czy nauczyciele stosują informację zwrotną zawierającą wskazówki dotyczące organizacji procesu uczenia się?
- Źródła informacji do wykorzystania w procesie diagnozy pracy szkoły w obszarze stosowanych strategii i metod nauczania (np. arkusz obserwacji lekcji wypełniany przez dyrektora, wyniki ewaluacji wewnętrznej lub zewnętrznej, tematyka lekcji koleżeńskich, plany pracy zespołów samokształceniowych).

Zasoby edukacyjne

- Anderson J., *Uczenie się i pamięć. Integracja zagadnień*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1998.
- Antoszkiewicz J., *Metody heurystyczne. Twórcze rozwiązywanie problemów*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1990.

- Arends R.I., *Uczymy się nauczać*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994.
- Brophy J., *Motywowanie uczniów do nauki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Buzan T., *Rusz głową*, Wydawnictwo Ravi, Łódź 2002.
- Clauss G., *Psychologia różnic indywidualnych w uczeniu się*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1987.
- Cohen L., Manion L., Morrison K., *Wprowadzenie do nauczania*, Zysk i S-ka, Poznań 1999.
- Dryden G., Vos J., *Rewolucja w uczeniu*, Zysk i S-ka, Poznań 2003.
- Filipiak E., Mroczkowski A., *Edukacja szkolna i pozaszkolna. Wczesna faza dorastania*, [w:] Brzezińska A.I. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria III, *Edukacja w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 5, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.2016].
- Filipiak E., Szymczak J., *Edukacja szkolna. Środkowy wiek szkolny*, [w:] Brzezińska A.I. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria III, *Edukacja w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 4, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.2016].
- Fisher R., *Uczymy, jak się uczyć*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999.
- Franke R., *Psychologia motywacji*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006.
- Freinet C., *Niezmiennie prawdy pedagogiczne*, PS APF, Otwock 1993.
- Harmin M., *Duch klasy. Jak motywować uczniów do nauki*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2005.
- Gardner H., *Inteligencje wielorakie. Nowe horyzonty w teorii i praktyce*, Laurum, Warszawa 2012.

- Joyce B., Calhoun E., Hopkins D., *Przykłady modeli uczenia się i nauczania*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999.
- Kubiczek B., *Metody aktywizujące. Jak nauczyć uczniów uczenia się?*, Wydawnictwo Nowik, Opole 2006.
- Piotrowski K., Ziółkowska B., Wojciechowska J., *Rozwój nastolatka. Wczesna faza dorastania*, [w:] Brzezińska A.I. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria I, *Rozwój w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 5, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.2016].
- Reykowski J., *Emocje i motywacja*, [w:] Tomaszewski T., *Psychologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1985.
- Rękosiewicz M., Jankowski P., *Rozwój dziecka. Środkowy wiek szkolny*, [w:] Brzezińska A.I. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria I, *Rozwój w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 4, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. 2017 poz. 356).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: miniwykład i prezentacja.

Metody warsztatowe: mapa myśli, metoda złotego kręgu, balon.

Moduł V. Nauczanie/uczenie się problemowe, eksperymenty i doświadczenia

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje założenia nauczania problemowego, eksperymentów i doświadczeń;
- uzasadnia, w jaki sposób uczenie problemowe i metody empiryczne umożliwiają kształtowanie umiejętności uczenia się;
- podaje przykłady metod nauczania problemowego oraz możliwości stosowania eksperymentów i doświadczeń w pracy z uczniami na II etapie edukacyjnym na różnych przedmiotach;
- wyjaśnia rolę nauczyciela w pracy metodą problemową i przeprowadzaniu eksperymentów oraz doświadczeń na II etapie edukacyjnym;
- określa wskaźniki świadczące o potrzebie rozwoju szkoły w zakresie nauczania problemowego i empirycznego;
- posługuje się metodą wywiadu indywidualnego w procesie diagnozy pracy szkoły w obszarze nauczania problemowego, stosowania eksperymentów i doświadczeń.

Szczegółowe treści

- Założenia nauczania problemowego i empirycznego:

- model rozwiązywania problemu: rozpoznanie sytuacji problemowej, zadawanie pytań problemowych, propozycje pomysłów rozwiązań, weryfikacja wybranych rozwiązań, ocena rozwiązań, wybór rozwiązania i jego uzasadnienie, systematyzacja wiedzy;
 - etapy procedury badawczej: pytanie badawcze, sformułowanie hipotezy, weryfikacja, wyniki i wnioski;
 - samodzielność ucznia na poszczególnych etapach procedury badawczej w klasach 4–6 i 7–8;
 - różnica między eksperymentami a doświadczeniami.
- Specyfika badania rzeczywistości u dzieci w środkowym wieku szkolnym (od konkretów do abstrahowania, określania związków przyczynowo-skutkowych, elastyczność myślenia, zdolność radzenia sobie w sytuacjach trudnych, systematyzowanie wiedzy, doskonalenie sprawności analizy i interpretacji tekstów źródłowych, dostrzeganie zależności w systemie człowiek–przyroda–gospodarka).
 - Wykorzystanie eksperymentów i doświadczeń w pracy z dziećmi na II etapie edukacyjnym jako źródła wiedzy, weryfikacji wiedzy, ilustracji wiedzy, sposobu rozwiązania problemu na różnych zajęciach przedmiotowych.
 - Przykłady metod nauczania problemowego do zastosowania na II etapie edukacyjnym (PBL – ang. *problem basic learning*, IBSE – ang. *inquiry-based science education*, metoda sytuacyjna, metoda przypadków, metoda optymalnego planu działania).
 - Rola nauczyciela w pracy metodą problemową i metodami empirycznymi na II etapie edukacyjnym – od facylitatora do przewodnika:
 - pomaganie uczniom w formułowaniu problemu i stawianiu hipotez;

- tworzenie instrukcji i wspieranie ucznia podczas jej realizacji;
 - samodzielne zapisywanie wyników przez uczniów z możliwością wykorzystania programów komputerowych;
 - doradzanie w formułowaniu wniosków przez uczniów;
 - inicjowanie i podtrzymywanie pracy zespołowej;
 - pomaganie uczniom w planowaniu oraz projektowaniu doświadczeń i eksperymentów, zbieraniu wyników i obserwacji, wyciąganiu wniosków.
- Wskaźniki pozwalające określić potrzebę rozwoju szkoły w obszarze nauczania problemowego i empirycznego na II etapie edukacyjnym, np. jak często realizowane są w szkole doświadczenia i eksperymenty, czy wykorzystywane są zasoby szkoły umożliwiające doświadczenie i eksperymentowanie, czy funkcjonują w szkole koła naukowe.
 - Wywiad indywidualny z dyrektorem szkoły jako metoda pogłębionej diagnozy pracy szkoły w obszarze nauczania problemowego i empirycznego.

Zasoby edukacyjne

- Bąbel P., Wiśniak M., *12 zasad skutecznej edukacji, czyli jak uczyć, żeby nauczyć*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2015.
- Centrum Edukacji Obywatelskiej, *Uczenie się poprzez eksperymentowanie. Akademia uczniowska* [online, dostęp dn. 19.06.2016].

- Centrum Nauki Kopernik, Wykorzystanie eksperymentów i metod aktywizujących w nauczaniu – problemy i wyzwania. Raport z badań, Warszawa 2009 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Centrum Nauki Kopernik, Nowa Pracownia Przyrody, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Gołębiowski K., Kamiński M., Rochowicz K., Sobczuk B., Jak zainteresować uczniów astronomią w szkole podstawowej, gimnazjum i w szkole ponadgimnazjalnej?, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012 [online, dostęp dn. 18.06.2016].
- Grygier U., Janczar-Łonczkowska B., Piotrowski K., Jak odkrywać i rozwijać uzdolnienia przyrodnicze uczniów w szkole podstawowej, gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2013 [online, dostęp dn. 18.06.2016].

Propozycje środków dydaktycznych dostępnych online:

- Baza Narzędzi Dydaktycznych, Instytut Badań Edukacyjnych [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- E-podręczniki do kształcenia ogólnego, Ośrodek Rozwoju Edukacji [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Scholaris, Ośrodek Rozwoju Edukacji [online, dostęp dn. 30.08.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: miniwykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: akwarium, stoliki eksperckie, dyskusja moderowana, drzewo decyzyjne, rybi szkielet, metoda przypadków, piramida priorytetów.

Moduł VI. Metody aktywizujące w procesie nauczania/uczenia się

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- uzasadnia potrzebę stosowania metod aktywizujących w procesie nauczania/uczenia się na II etapie edukacyjnym;
- dowodzi związku między wykorzystywaniem metod aktywizujących a rozwijaniem umiejętności uczenia się i ciekawości poznawczej uczniów na II etapie edukacyjnym;
- określa kryteria doboru metod aktywizujących;
- analizuje wybrane metody pod kątem możliwości ich zastosowania w różnych sytuacjach edukacyjnych oraz ich wpływu na kształtowanie umiejętności uczenia się uczniów na II etapie edukacyjnym;
- charakteryzuje odwróconą lekcję jako innowacyjną metodę organizacji uczenia się opartą na aktywności ucznia;
- wskazuje rolę nowoczesnych technologii w aktywnym uczeniu się dzieci w klasach 4–6 i 7–8;
- określa wskaźniki świadczące o potrzebie rozwoju szkoły w obszarze stosowania aktywizujących metod nauczania/uczenia się na II etapie edukacyjnym;
- przeprowadza diagnozę potrzeb szkoły w zakresie wykorzystywania aktywizujących metod nauczania/uczenia się.

Szczegółowe treści

- Rola metod aktywizujących w procesie nauczania/uczenia się na II etapie edukacyjnym:

35

- metody aktywizujące a zaspakajanie potrzeb rozwojowych uczniów w średnim wieku szkolnym (np. potrzeby uzyskania autonomii osobistej i swojego miejsca w grupie rówieśniczej);
- metody aktywizujące w zapisach podstawy programowej dla II etapu edukacyjnego;
- znaczenie metod aktywizujących w rozwijaniu umiejętności uczenia się (np. kształtowanie poczucia kompetencji, sprawstwa i odpowiedzialności, rozwijanie umiejętności uczenia się we współpracy z rówieśnikami, rozpoznawanie własnych preferencji w procesie uczenia się).
- Kryteria doboru metod aktywizujących: cele edukacyjne, realizowane treści, poziom dojrzałości uczniów, stopień integracji klasy, warunki organizacyjne (środki dydaktyczne, czas, przestrzeń).
- Stosowanie metod aktywizujących w różnych sytuacjach edukacyjnych w pracy z uczniem na II etapie edukacyjnym:
 - zdobywanie nowej wiedzy, poszukiwanie informacji (np. wykorzystanie tekstu źródłowego, Webquest, metoda przypadku, stoliki eksperckie, burza mózgów, mapy myśli, metoda tekstu przewodniego);
 - powtarzanie i utrwalanie wiedzy (np. turnieje wiedzy, praca z teczką tematyczną, konstruowanie gier tematycznych przez uczniów, bank pytań, test powtórkowy, zadanie na dobry początek, quiz, grywalizacja);
 - integrowanie wiedzy (np. mapa mentalna, co już wiem?, czego muszę się jeszcze dowiedzieć?, wykorzystanie wiedzy z różnych dziedzin w czasie pracy z narzędziami TOC);
 - rozwijanie kreatywności i wyobraźni (np. burza mózgów, kreatywne rysowanie, tworzenie listy atrybutów, chińska encyklopedia, heksy, pytania Osborne'a, gałąź logiczna, chmurka, drzewo ambitnego celu);

- rozwijanie umiejętności uczenia się (np. pytania metapoznawcze);
- ewaluacja własnej pracy (np. termometr, światła drogowe, róża wiatrów, dziennik podróży, książka raportowa).
- Wykorzystanie nowoczesnych technologii w uczeniu się metodami aktywizującymi na II etapie edukacyjnym na przykładzie lekcji odwróconej.
- Wskaźniki pozwalające określić potrzebę rozwoju szkoły w zakresie stosowania metod aktywizujących, np. czy nauczyciele realizują zajęcia z wykorzystaniem metod aktywizujących na wszystkich przedmiotach, czy w szkole są eksponowane dokonania uczniów powstałe w efekcie pracy metodami aktywizujących, czy nauczyciele dzielą się doświadczeniem na temat stosowania metod aktywizujących i ich skuteczności.
- Metody diagnozy pracy szkoły do wykorzystania w pracy z radą pedagogiczną, np. analiza pola sił, profil szkoły.

Zasoby edukacyjne

- Dylak S. (red.), Strategia kształcenia wyprzedzającego, Ogólnopolska Fundacja Edukacji Komputerowej, Poznań [online, dostęp dn. 14.10.2016].
- Gajdzica Z., Aktywny w szkole – aktywny w życiu, Uniwersytet Śląski, Katowice [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- Krzyżanowska Ł., Wiśnicka M., Wykorzystanie eksperymentów i metod aktywizujących w nauczaniu – problemy i wyzwania. Raport z badań, Centrum Nauki Kopernik, Warszawa 2009 [online, dostęp dn. 10.05.2017].
- Kubiczek B., Metody aktywizujące: jak nauczyć uczniów uczenia się?, Wydawnictwo Nowik, Opole 2007.

- Marszałek A., *Metody aktywizujące w kształceniu*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 3, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2004.
- Owczarska B., Moszyńska A., Brudnik E., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2010.
- Rau K., Ziętkiewicz E., *Jak aktywizować uczniów. „Burza mózgów” i inne techniki w edukacji*, Oficyna Wydawnicza G&P, Poznań 2003.
- Taraszkiewicz M., *Jak uczyć lepiej? Czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, CODN, Warszawa 1999.

Propozycje środków dydaktycznych dostępnych online:

- Baza Narzędzi Dydaktycznych, Instytut Badań Edukacyjnych [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- E-podręczniki do kształcenia ogólnego, Ośrodek Rozwoju Edukacji [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Scholaris, Ośrodek Rozwoju Edukacji [online, dostęp dn. 30.08.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: miniwykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: kula śniegowa, stoliki eksperckie, gadająca ściana, symulacja, analiza pola sił.

Moduł VII. Uczenie się przez zabawę i aktywność ruchową

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- uzasadnia potrzebę stosowania metod nauczania przez zabawę i ruch w procesie uczenia się uczniów na II etapie edukacyjnym;
- wskazuje funkcje zabawy i możliwości jej wykorzystania w nauczaniu przedmiotowym i procesie wychowania uczniów na II etapie edukacyjnym;
- określa kryteria doboru metod opartych na zabawie i aktywności ruchowej w rozwijaniu umiejętności uczenia się uczniów na II etapie edukacyjnym;
- podaje przykłady gier i zabaw oraz określa ich przydatność w doskonaleniu umiejętności uczenia się uczniów na II etapie edukacyjnym;
- identyfikuje rolę technologii informacyjno-komunikacyjnych w organizowaniu uczenia się przez zabawę na II etapie edukacyjnym;
- określa wskaźniki świadczące o potrzebie rozwoju szkoły w zakresie stosowania zabaw i aktywności ruchowej;
- rozpoznaje potrzeby szkoły w zakresie uczenia się przez zabawę, wykorzystując obserwację zajęć jako jedną z metod diagnozy pracy szkoły.

Szczegółowe treści

- Potrzeby rozwojowe zaspakajane przez zabawy i aktywność ruchową na II etapie edukacyjnym:
 - rozwijanie samodzielności podczas planowania i realizacji zabaw i aktywności ruchowej;
 - przestrzeganie ustalonych reguł;
 - doskonalenie umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach, w tym sytuacji porażki;
 - budowanie wytrwałości w realizacji podejmowanych aktywności;
 - współdziałanie;
 - wdrażanie do przejmowania odpowiedzialności za współdziałanie.
- Funkcje zabawy (kształcąca, poznawcza, wychowawcza, społeczno-emocjonalna, rozwoju sensorycznego i motorycznego, korekcyjno-kompensacyjna, relaksacyjna) w kontekście nauczania przedmiotowego i zajęć wychowawczych.
- Kryteria doboru metod opartych na grach i zabawach ruchowych: cele i treści lekcji, wiek i dojrzałość uczniów, liczebność klasy, czas i możliwości organizacyjne.
- Znaczenie emocji towarzyszących uczeniu się przez zabawę i ruch dla trwałości nabywanych umiejętności i wiedzy przedmiotowej.
- Przykłady zabaw i aktywności ruchowej stosowanych na różnych przedmiotach na II etapie edukacyjnym (np. język polski – techniki dramowe: stop-klatka, żywe rzeźby, zabawa w hasła; matematyka – bingo tematyczne, teleturnieje, symulacje itp.).
- Gry edukacyjne jako sposób na uruchomienie:

- myślenia twórczego i kreatywnego, np. TriBond, twórcze transformacje, wspólne opowieści, odgrywanie ról;
 - myślenia analitycznego, np. gry logiczne i strategiczne, rozwiązywanie dylematów, debaty;
 - współpracy, np. gry sportowe, teleturnieje.
- Technologie informacyjno-komunikacyjne w organizowaniu uczenia się przez zabawę, np. w celu wyszukiwania informacji, myślenia przyczynowo-skutkowego, prezentowania efektów pracy – wyszukiwarki internetowe, aplikacje do tworzenia map mentalnych, programy graficzne, tworzenie e-portfolio, nagrywanie filmów.
 - Wskaźniki pozwalające określić stosowanie przez nauczycieli metod pracy z wykorzystaniem zabaw i aktywności ruchowej, np. znajomość gier i zabaw, organizacja przestrzeni do zajęć, dostęp do sprzętu komputerowego.
 - Obserwacja zajęć jako sposób na diagnozowanie potrzeb szkoły w procesie wspomagania.

Zasoby edukacyjne

- Elkonin D.B., *Psychologia zabawy*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1984.
- Gruszczyk-Kolczyńska E.K., Dobosz K., Zielińska E., *Jak nauczyć dzieci sztuki konstruowania gier? Metodyka, scenariusze zajęć oraz wiele ciekawych gier i zabaw*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1996.
- Kielar-Turska M., Muchacka B., *Stymulująca i terapeutyczna funkcja zabawy*, Akademia Pedagogiczna, Kraków 1999.
- Knopik T., *Czas wolny od nudy*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2014 [online, dostęp 19.06.2016].
- Krzywoń D., *Kraina kreatywności: sposoby przeciwdziałania rutynie w pracy z dziećmi poprzez ekspresję twórczą i artystyczną*, Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2008.

- Okoń W., *Zabawa a rzeczywistość*, wyd. 2, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1995.
- Reddy L.A., *Rozwijanie umiejętności społecznych dziecka. Interwencje poprzez zabawę*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: miniwykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: stoliki eksperckie, gadająca ściana, symulacja zajęć.

Moduł VIII. Projekt edukacyjny jako metoda integrująca wiedzę i ucząca współpracy

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje założenia i etapy pracy metodą projektu;
- wyjaśnia znaczenie pracy metodą projektu w kształtowaniu umiejętności uczenia się uczniów na II etapie edukacyjnym;
- definiuje zadania nauczyciela w pracy metodą projektu oraz wskazuje specyfikę pracy z uczniami w środkowym wieku szkolnym;
- przedstawia założenia metody nauczania opartej na współpracy – tutoringu rówieśniczego;

- wskazuje możliwości łączenia metody projektu z tutoringiem rówieśniczym oraz wpływ takiego działania na rozwój umiejętności uczenia się uczniów na II etapie edukacyjnym;
- organizuje współpracę nauczycieli w celu doskonalenia ich umiejętności pracy metodą projektu;
- określa wskaźniki świadczące o potrzebie szkoły w zakresie stosowania metody projektu;
- identyfikuje kierunki rozwoju pracy szkoły w obszarze metod nauczania przez stosowanie metody projektu w pracy z uczniami na II etapie edukacyjnym.

Szczegółowe treści

- Założenia metody projektu istotne na II etapie edukacyjnym:
 - cele metody projektu;
 - rodzaje projektów (np. projekt badawczy, działania lokalnego, medialno-artystyczny, projekt mocno ustrukturyzowany i słabo ustrukturyzowany, projekt przedmiotowy i interdyscyplinarny);
 - etapy projektu i sposoby ich realizacji.
- Rozwój umiejętności uczenia się uczniów w środkowym wieku szkolnym, w tym:
 - rozwój samodzielności myślenia i działania;
 - doskonalenie umiejętności systematycznej pracy i coraz bardziej samodzielnej nauki;
 - formowanie umiejętności integrowania wiedzy z różnych dziedzin;

- kształtowanie umiejętności uczenia się z rówieśnikami i od rówieśników.
- Zadania nauczycieli na II etapie edukacyjnym, np.
 - przedstawienie uczniom zasad i przebiegu pracy metodą projektu – zawarcie kontraktu;
 - określenie obszaru tematycznego w sposób dający uczniom swobodę w wyborze tematu (wykorzystanie osobistego doświadczenia uczniów);
 - wspólne z uczniami ustalenie celów, etapów projektu i podział na grupy zadaniowe;
 - wspieranie uczniów w realizacji działań i prezentacji efektów;
 - określenie kryteriów oceny efektów pracy metodą projektu;
 - samoocena, ocena koleżeńska, ocena nauczycielska uzyskanych efektów.
- Tutoring rówieśniczy jako metoda służąca wzajemnemu uczeniu się uczniów.
- Sposoby łączenia metody projektu z tutoringiem rówieśniczym – określanie zadań uczniów, ustalanie metod wzajemnego wspierania się w realizacji zadań.
- Współpraca nauczycieli jako sposób doskonalenia ich umiejętności w pracy metodą projektu, np.
 - wspólne realizowanie projektów przez kilku nauczycieli (np. nauczycieli różnych przedmiotów, wychowawcę, psychologa szkolnego, pedagoga, bibliotekarza);
 - wymiana doświadczeń nauczycieli pracujących metodą projektu;

- wspólne tworzenie zasad pracy nad projektami, np. organizowania projektów interdyscyplinarnych, prezentacji efektów, współpraca z rodzicami, wykorzystywania TIK, tworzenie dokumentacji projektowej (kart pracy itp.).
- Wskaźniki pozwalające określić sposób pracy nauczycieli metodą projektu, np. czas trwania projektów, ich tematyka i przebieg, sposób podziału zadań, formy prezentowania efektów projektów.
- Sposoby wyznaczania kierunków działań służących doskonaleniu nauczycieli w pracy metodą projektu (np. metoda SWOT, metaplan, rozmowa skoncentrowana na rozwiązaniach).

Zasoby edukacyjne

- Bobula S., Karaszewski N., Kołodziejczyk J., Salamon-Bobińska K., *Nauczanie kooperatywne (uczenie się we współpracy)*, System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 13.06.2016].
- Czekierda P., Fingas B., Szala M., *Tutoring*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Filipiak E., Mroczkowski A., *Edukacja szkolna i pozaszkolna. Wczesna faza dorastania*, [w:] Brzezińska A.I. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria III, *Edukacja w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 5, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.2016].
- Gołębiak B.D. (red.), *Uczenie metodą projektów*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2002.
- Mikina A., Zajac B., *Metoda projektów nie tylko w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów szkół*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012 [online, dostęp dn. 18.06.2016].
- Petty G., *Nowoczesne nauczanie*, Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne, Sopot 2015.

- Szamański M., *O metodzie projektów*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2000.
- Sarnat-Ciastko A., *Tutoring w polskiej szkole*, Difin, Warszawa 2015.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: miniwykład.

Metody warsztatowe: studium przypadku, *World Café*, dyskusja moderowana, *action learning*, metoda 5Q, analiza pola sił.

Moduł IX. Ocenianie kształtujące jako strategia wspierająca rozwój ucznia i jego autonomię w procesie uczenia się

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- opisuje podstawowe założenia strategii oceniania kształtującego;
- wskazuje umocowanie prawne oceniania kształtującego;
- dostrzega związek oceniania kształtującego z rozwijaniem umiejętności uczenia się uczniów na II etapie edukacyjnym;
- rozpoznaje strategie i elementy oceniania kształtującego w pracy nauczyciela na II etapie edukacyjnym;
- organizuje współpracę nauczycieli w zakresie doskonalenia umiejętności stosowania oceniania kształtującego z uwzględnieniem specyfiki II etapu edukacyjnego;

- identyfikuje indywidualne potrzeby nauczycieli w doskonaleniu umiejętności oceniania kształtującego na II etapie edukacyjnym i wykorzystuje techniki coachingowe do wspierania ich rozwoju.

Szczegółowe treści

- Założenia oceniania kształtującego (OK) – pięć strategii oceniania kształtującego i jego elementy jako filary planowania lekcji z uwzględnieniem specyfiki funkcjonowania uczniów na II etapie edukacyjnym:
 - określanie i wyjaśnianie uczniom celów uczenia się i kryteriów sukcesu (przykładowe elementy OK: cele w języku ucznia – dostosowane do jego możliwości percepcji, stopniowe włączanie uczniów w formułowanie celów i kryteriów sukcesu);
 - organizowanie w klasie dyskusji, zadawanie pytań i zadań umożliwiających uzyskanie informacji, czy i jak uczniowie się uczą (przykładowe elementy OK: wdrażanie do stawiania ciekawych pytań przez uczniów, zadawanie przez nauczyciela pytań kluczowych i problemowych, światła drogowe);
 - udzielanie uczniom takiej informacji zwrotnej, która przyczyni się do ich widocznych postępów (przykładowe elementy OK: zwrócenie uwagi na poziomy taksonomiczne, umożliwienie uczniom twórczego wykorzystania wiedzy, włączenie rodziców w wykorzystanie przekazywanych kryteriów sukcesu i informacji zwrotnej we wspieraniu ich dzieci w procesie uczenia się, zależnie od indywidualnego poziomu samodzielności uczniów częste stosowanie pełnej czteroelementowej informacji zwrotnej, szczególne podkreślanie pozytywnych stron pracy ucznia);
 - umożliwianie uczniom wzajemnego korzystania ze swojej wiedzy i umiejętności (przykładowe elementy OK: doskonalenie umiejętności konstruktywnej oceny koleżeńskiej, praca w parach, praca w grupach);

- wspomaganie uczniów, by stali się autorami procesu swojego uczenia się (przykładowe elementy OK: wykorzystanie metodnika, portfolio, teczek tematycznych, zeszytu OK).
- Podstawy prawne stosowania oceniania kształtującego na II etapie edukacji z uwzględnieniem podstawy programowej i wymagań państwa.
- Znaczenie oceniania kształtującego w rozwijaniu umiejętności uczenia się uczniów na II etapie edukacyjnym (np. przejmowanie odpowiedzialności za własną naukę, kształtowanie pozytywnej samooceny, doskonalenie umiejętności organizacji warsztatu pracy).
- Organizacja współpracy nauczycieli ukierunkowanej na doskonalenie umiejętności stosowania oceniania kształtującego na II etapie edukacyjnym:
 - metody wymiany doświadczeń i uczenia się od siebie nauczycieli (np. obserwacja koleżeńska lekcji, spacer edukacyjny, *action learning*, bank scenariuszy lekcji OK);
 - przykładowe obszary współpracy szczególnie istotne dla nauczycieli II etapu edukacyjnego (np. wykorzystanie doświadczeń z wdrażania oceniania kształtującego na wcześniejszym etapie edukacyjnym, ujednolicenie sposobów wdrażania oceniania kształtującego w zespole nauczycieli uczących w jednej klasie, dzielenie się doświadczeniami i dobrymi praktykami w stosowaniu oceniania kształtującego między nauczycielami uczącymi zarówno tych samych, jak i różnych przedmiotów).
- Techniki coachingowe w identyfikowaniu potrzeb i wspomaganiu rozwoju nauczycieli – model GROW.

Zasoby edukacyjne

- Black P. i in., *Jak oceniać, aby uczyć?*, CEO–CIVITAS–Biblioteka Akademii SUS, Warszawa 2006.
- *Ocenianie kształtujące po polsku. Kurs dla doradców metodycznych, scenariusze zajęć*, CODN, Warszawa 2008.
- Sterna D., *Ocenianie kształtujące w praktyce*, CEO–CIVITAS–Biblioteka Akademii SUS, Warszawa 2006.
- Sterna D., *Uczę się uczyć. Ocenianie kształtujące w praktyce*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2016.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r.w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 356).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: miniwykład.

Metody warsztatowe: stoliki eksperckie, metody i techniki OK, mapa mentalna, model GROW.

Moduł X. Wspomaganie pracy szkoły w rozwoju umiejętności uczenia się kształtowanej przez eksperymentowanie, doświadczanie i inne metody aktywizujące

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- wspiera szkołę w przeprowadzeniu diagnozy jej pracy w zakresie stosowanych metod nauczania/uczenia się uczniów;
- wykorzystuje informacje z różnych źródeł, analizuje je i wyciąga wnioski pomocne w określaniu kierunków działań szkoły na rzecz rozwoju umiejętności uczenia się uczniów;
- wyznacza cele i przedstawia propozycje rozwiązań służące nauczaniu przez eksperymentowanie, doświadczanie i wykorzystywanie metod aktywizujących;
- współpracuje z nauczycielami oraz dyrektorem szkoły przy tworzeniu i realizacji planu wspomagania szkoły w kształtowaniu umiejętności uczenia się;
- zapewnia sprawną organizację form doskonalenia nauczycieli;
- określa profil eksperta pod kątem zdiagnozowanych potrzeb nauczycieli;
- proponuje formy współdziałania nauczycieli, które pozwalają monitorować i doskonalić umiejętność uczenia się uczniów;
- obserwuje i ocenia działania wspierające nauczycieli w rozwoju umiejętności uczenia się uczniów;
- projektuje i wykorzystuje narzędzia ewaluacyjne służące ocenie działań, których celem jest wspieranie nauczycieli w rozwoju umiejętności uczenia się uczniów.

50

Szczegółowe treści

- Etapy diagnozy pracy szkoły z uwzględnieniem różnych metod zbierania danych.
- Sposoby analizowania i weryfikowania informacji zebranych z różnych źródeł dotyczących pracy szkoły w zakresie metod nauczania/uczenia się.
- Przebieg warsztatu diagnostyczno-rozwojowego służącego określeniu kierunków działań w pracy szkoły na rzecz rozwoju umiejętności uczenia się.
- Formułowanie celów i techniki tworzenia rozwiązań w zakresie nauczania przez eksperymentowanie, doświadczanie i metody aktywizujące.
- Reguły planowania procesu wspomagania.
- Formy doskonalenia nauczycieli służące rozwojowi umiejętności uczenia się uczniów i ich organizacja.
- Kryteria wyboru ekspertów w zakresie nauczania przez eksperymentowanie, doświadczanie i metody aktywizujące.
- Sposoby wspierania nauczycieli we wdrażaniu zmian, których celem jest rozwój umiejętności uczenia się uczniów.
- Metody i narzędzia podsumowania i oceny procesu wspomagania na rzecz rozwoju umiejętności uczenia się uczniów.
- Zmiana jako element rozwoju szkoły.
- Wybrane sposoby radzenia sobie z typowymi reakcjami wobec zmiany.
- Zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania szkoły w rozwoju nauczania przez eksperymentowanie, doświadczanie i metody aktywizujące (osoby wspomagającej, dyrektora szkoły, nauczycieli, eksperta).

Zasoby edukacyjne

- Bridges W., *Zarządzanie zmianami. Jak maksymalnie skorzystać na procesach przejściowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Informacje dotyczące zasad prowadzenia wspomagania szkół oraz organizowania sieci współpracy i samokształcenia wraz z materiałami szkoleniowymi, Ośrodek Rozwoju Edukacji [online, dostęp dn. 09.05.2017].
- Kotter J., Rathgeber H., Mueller P., *Gdy góra lodowa topnieje. Wprowadzanie zmian w każdych okolicznościach*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2008.
- Szłęk A. (red.), Pakiet edukacyjny Pozaformalnej Akademii Jakości Projektu. Część 5. Analiza potrzeb, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji [online, dostęp dn. 10.09.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: poker kryterialny, stoliki eksperckie, praca z filmem, wędrujące plakaty, gadająca ściana.

Moduł XI. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomagania szkół

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje kompetencje, które powinna rozwijać osoba odpowiedzialna za wspomaganie szkół;

- określa swoje mocne strony, które wykorzysta we wspomaganiu szkół;
- identyfikuje swoje deficyty utrudniające prowadzenie wspomagania szkół;
- wyznacza kierunek rozwoju zawodowego i przygotowuje plan działania.

Szczegółowe treści

- Kompetencje potrzebne do prowadzenia procesu wspomagania na czterech etapach:
 - pomoc w diagnozowaniu potrzeb szkoły;
 - ustalenie sposobów działania prowadzących do zaspokojenia potrzeb szkoły;
 - zaplanowanie form wspomagania i ich realizacja;
 - ocena przebiegu procesu wspomagania i efektów.
- Analiza własnych zasobów i ograniczeń, które mają wpływ na realizację wspomagania:
 - stosunek do wspomagania jako zadania (relacja ja–zadanie);
 - stosunek do innych osób zaangażowanych w proces wspomagania (relacja ja–inni);
 - postrzeganie siebie jako osoby wspomagającej (relacja ja–ja).
- Zasoby zewnętrzne jako pomoc dla osoby prowadzącej wspomaganie.
- Cele rozwojowe: indywidualne oraz własnej instytucji.
- Plan własnego rozwoju w kontekście zadań stojących przed osobą prowadzącą wspomaganie szkół.

Zasoby edukacyjne

- Boydell T., Leary M., *Identyfikacja potrzeb szkoleniowych*, Wolters Kluwer–Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- Hajdukiewicz M. (red.), *Jak wspomagać pracę szkoły? Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania, z. 1. Założenia nowego systemu doskonalenia nauczycieli*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015 [online, dostęp dn.16.09.2016].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, *Materiały szkoleniowe – Letnia Akademia SORE* [online, dostęp dn. 16.09.2016].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, *Materiały szkoleniowe – Zimowa Akademia SORE* [online, dostęp dn. 16.09.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: refleksja, autodiagnoza, planowanie, koło diagnostyczne, plan osobistego rozwoju.